

Kígyó darvitéz és tatárvitéz

(Benedek Elek: Magyar mese és mondavilág I. kötet)

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl volt, volt egy rengeteg nagy erdő. Rengeteg erdőnek kellős közepében egy kicsi kaliba. Abban a kicsi kalibában lakott egy ember, akinek a tolvajság volt a mestersége. Ennek az embernek egyetlen fia volt, akinek Fiú volt a neve, s mikor halálos ágyába került, ennek is azt tanácsolta, hogy csak folytassa az ő mesterségét. No, ugyan rossz mesterség lehet az a tolvajság, mert a fiúra, egy kötő nem sok, annyi sem maradt az apja után. Eltelt két-három nap, s csak hogy éhen nem halt szegény Fiú meg az özvegy anyja. Mondja az asszony a fiának: - Hát, fiam, eredj, s menj, próbálj szerencsét! Elindult Fiú, nagy botot vett a kezébe, s ment, mendegélt az erdőben. Amint menne, mendegélne, látja, hogy jó szembe vele három diákforma legény. Meghúzódott egy fa mögött, s várta, míg odaérnek. Mikor a fához értek, hirtelen eléugrott, s a diákokra kiáltott: - Álljatok meg, s adjatok nekem pénzt s kenyeret, mert különben halál fiai vagytok! A diákok nagyot kacagtak erre, hogy csak úgy csengett az erdő a kacagásuktól. Mondja az egyik: - Hát mit gondolsz, barátom, elbírnál te hármunkkal? Hátha mi verünk meg téged, s nem te minket? Fiú elkezdett hümmögni, s azt mondta: - Mond valamit az úrfi, mert jár a szája. Az idősebb diák vállatára fogta most Fiút, s kikérdezte töviről hegyire. A Fiú elmondta, hogy ki s mi volt az apja, s neki is azt tanácsolta, hogy legyen tolvaj. - Látod, látod - mondá az idősebb diák -, jobb volna, ha elmennél szolgálatba, vagy eljőnnél velünk a kollégiumba, ott még derék ember válhatnék belőled. Tetszett Fiúnak ez a beszéd, s mondta, hogy ő bizony szívesen el is megy, de előbb még hazafordul, hogy elbúcsúzhassék az édesanyjától. Mikor hazament, az volt az anyjának első szava: - No, Fiú, hoztál-e valamit? - Nem biz' én, lelkem, édesanyám, semmit, mert találkoztam három diákkal, s azok azt tanácsolták, hogy menjek a kollégiumba, ott még derék ember válhatik belőlem. Én a tanácsukat megfogadom, s el is megyek, lelkem, édesanyám. Az Isten áldja meg! Elbúcsúzott az édesanyjától, de még előbb, hogy útnak indult volna, pipára gyújtott, mert úgy tudjátok meg, hogy Fiút már kicsiny gyermek korában pipára szoktatta az édesapja. De azt is tudjátok meg, hogy ez akkor volt, amikor még nem volt sem acél, sem kova, sem semmiféle gyújtómasina, s ha a pipás embernek útközben elaludt a pipája, vissza kellett fordulnia, hogy otthon ismét rágyújthasson. Még egy jó puskalövésnyire sem haladt Fiú, kialudt a pipája, s mit volt mit tenni, visszament, s ismét rágyújtott. Aztán elindult ismét, s csaknem az erdő széléig ért a második pipadohánnyal. Ott kialudt a pipája, s visszatért másodszor is. Hanem a harmadik pipadohánnyal már kiért az erdőből. Bezzeg hogy kialudt ez is, s már vissza is fordult volna, ha hirtelen egy hajításnyira tüzet nem lát egy szép pusztás helyen. Megy a tűz felé, hogy rágyújtson a pipájára, s hát, halljatok csodát, mit lát ottan? Egy kicsi kígyó volt ott, annak a fején ragyogott egy gyémántkorona, azt nézte tűznek messziről. Megszólal a kicsi kígyó: - Ne bánts engem, te fiú, látod, úgymint összetaposták gyenge testemet a marhák. Inkább végy fel, mosd meg testemet a patakban, s aztán vígy haza édesapámhoz, aki a kígyók királya. Megmutatta az ösvényt is, amely az édesapja rezidenciájába vezet. Fiú fölvette a kicsi kígyót, megmosta testét a patakban, aztán elindult az ösvényen. Útközben megszólal a kicsi kígyó ismét: - Majd meglátod, hogy az édesapám de meghálálja a te jószágodat! Hanem meg ne ijedj, az édesapám majd elnyel téged, de ki is hány ismét, s százszor különb legény lesz belőled, mit amilyen most vagy. Megérkeztek a kígyókirály

rezidenciájába. A kicsi kígyó elmondta az édesapjának, hogy Fiú mentette meg az ő életét, s a kígyókirály csakugyan egyszeriben elnyelte Fiút, de ki is hányta abban a szempillantásban, s Fiúból olyan derék, szép szál legény lett, hogy nem volt párja hét puszta határban. Még nevet is mást adott neki a kígyókirály. Megkereszteltette Kígyó Darvitéznek. Aztán kikérdezte a kígyókirály, hogy mit akar, mi a szándéka, s mikor megtudta, hogy Kígyó Darvitéz a kollégiumba akar menni, adott neki aranyat, annyit, amennyit csak elbírt. Kígyó Darvitéz szépen kitanulta a kollégiumot, aztán hazament az özvegy anyjához, mert írták neki levélben, hogy szegény édesanyja erősen előregedett, s közeleg is immár halála órája. Hát csakugyan éppen halálán volt szegény özvegyasszony. Megölelte, megcsókolta Kígyó Darvitézt, s mondta neki: - Lelkem, édes fiam, én most meghalok. Amim van, mind neked hagyom, de lelkedre kötöm, hogy semmit el ne adj. Van a kamrácskában egy rozsdás kard. Ennek olyan csudálatos ereje van, hogy ha valaki megtámad, neked csak a földbe kell szúrni a kardot, s az ellenségednek mindjárt elfogy az ereje. Ha pedig valakit megfenyegetsz vele, azt miszlikbe vagdalja. Van még a kamarában egy átalvető, abban az átalvetőben egy avatag szennyes ing s egy lábravaló. Ha ezt az inget s lábravalót magadra veszed, ember fia le nem győzhet téged. Odakint, a kaliba mögött van egy vén gebe, s ez téged, akárhol jársz, ha világ végén is, még ha ezer darabba vágta is, ha lesz, aki testedet az átalvetőbe tegye, s azt az átalvetőt a ló hátára vesse, visszahoz tégedet, lelkem, édes fiam. Ahogy ezt mondta az öregasszony, meghalt. Kígyó Darvitéz szépen eltemette az édesanyját, fölvette az inget s lábravalót, felkötötte a kardot, az átalvetőt a ló hátára vetette, s elindult szerencsét próbálni. Ment, mendegélt hetedhét ország ellen, s egy olyan városba ért, amelynek minden háza gyászfekete posztóval volt bevonva. Megállít egy öregembert, s kérdi tőle: - Miért borult gyászba ez a város, öreg? - Hej, nagy oka van ennek - mondá az öregember -, de minek mondjam, úgysem tudsz rajta segíteni. Rosszulesett Kígyó Darvitéznek ez a beszéd, de nem szólt rá semmit, ment tovább. Hát amint a piacra ér, látja, hogy rengeteg nép van ott, a piac közepén pedig egy dobos veri a dobot, s torkaszakadtából hirdet valamit. A népek közé vegyül Kígyó Darvitéz is, hadd tudja, hogy mit hirdet ki a dobos. Azt hirdette, hogy: - Nyissa ki a fülét minden ember, mert közhírré tétetik, hogy a király őfelsége leányát feleségül akarja venni a kutyafejű Tatárvitéz, de a király őfelsége nem adja. A kutyafejű Tatárvitéz ezért huncfutra (párbaj) hívta a mi öreg királyunkat. De a király őfelsége nem áll ki olyan semmiházi jövevényvel. Hanem aki helyette kiáll, s legyőzi a kutyafejű Tatárvitézt, annak annyi aranyat ad, hogy holtáig herceg lehet belőle. Hiszen csak ezt kellett tudnia Kígyó Darvitéznek. Ment egyenest a király elé, s mondja, hogy ő megverekszik Tatárvitézzel. Mondja a király: No, fiam, már kilencvenkilencen próbáltak a kutyafejű Tatárvitézzel, s mind csúful jártak. Hetek múltak már, s nem mert kiállani senki a vitézeim közül, hogy a szégyentől majd elégett az arcom. Hát tudd meg, Kígyó Darvitéz, akárki fia-borja vagy, ha legyőzöd Tatárvitézt, neked adom a leányomat s fele királtságomat. - Ne féljen, felséges királyom - mondá Kígyó Darvitéz -, legyőzöm én, ha hetvenhét lelke van is az ördögadta Tatárvitéznek. Örült a király már előre, mert ennyire csakugyan nem bízott még egy vitézben sem, s örömeiben nagy vendégséget csapott, hadd egyék-igyék jól Darvitéz, minek előtte kiállana Tatárvitézzel. De alig ültek asztalhoz, jött egy inas, s jelentette, hogy Tatárvitéz tiszteli Kígyó Darvitézt, jöjjön ki már, s verekedjék meg vele. Úgyis hiába eszik-iszik, mert őt ugyan le nem győzi. Visszaüzent Kígyó Darvitéz: - Mondd meg Tatárvitéznek, hogy egyék-igyék ő is, mert olyan kedvem kerekedhetik, hogy többet

úgysem eszik. Az asztalnál ült a királykisasszony is, aki olyan szép volt, mint égen a ragyogó csillag. Haj, de csak elfehéredett erre a beszédre, mint a fejerített vászon. Hátha csakugyan Kígyó Darvitéz megöli Tatárvitézt. Mert közbe legyen mondva, a királykisasszony szerette Tatárvitézt, s ment volna hozzá, csak adta volna az apja. Beüzent Tatárvitéz másodszor is, harmadszor is, de Kígyó Darvitéz ki nem ment addig, míg az asztalon ételt s italt látott. Mikor a vendégségnek vége volt, kiment az udvarra, s ott a kardját földbe szúrta. - Vedd kézbe a kardot, Kígyó Darvitéz - mondá Tatárvitéz -, mert kézbe való az! - Ha kézbe való, hát te csak vedd kézbe! - felelt vissza Kígyó Darvitéz, s azzal csak felkapta Tatárvitézt, s úgy kidobta a kapun, hogy nagyot nyekkent belé. De bezzeg volt álmétkodás! Hogy ezt a nagy óriás embert csak úgy kidobta Kígyó Darvitéz, mint egy labdát. Nem is próbált több szerencsét Tatárvitéz, úgy eltűnt szégyenletében, mintha a föld nyelte volna el. Az öreg király pedig szertelen nagy örömeben mindjárt papot hívatott, s összeadta a leányát Kígyó Darvitézzel. Hát bizony, ami igaz: igaz, ami nem igaz: hazugság - a királykisasszony szívesebben ment volna Tatárvitézhez, de Kígyó Darvitéz sem volt olyan tedd el, s elé se vedd legény. Sírt, kesergett egy keveset a királykisasszony, de mégiscsak a Kígyó Darvitéz felesége lett. Na, telt-múlt az idő, s a fiatal pár egymáshoz melegedett. Hanem Tatárvitéz nem felejtette el, hogy Kígyó Darvitéz olyan erősen csúffá tette. Nem ment haza az országába, hanem az öreg király országában bódorgott. Egyszer aztán titkon a király városába ment, s megleste, mikor Kígyó Darvitéz vadászni ment. Hiszen csak ezt várta, ment a király udvarába, s ott a Kígyó Darvitéz inasának egy szekér aranyat ígért, csak árulja el neki, hogy mitől van Kígyó Darvitéznek az a rettentő csudaereje. Eleget mondta az inas, hogy így, hogy úgy, ő a gazdáját el nem árulhatja, de Tatárvitéz addig beszélt, hogy így s hogy úgy teszi úrrá: kibeszélte a szép eszéből, s elmondott mindent. Abban egyeztek meg, hogy este, mikor Darvitéz hazajő a vadászatról, s szokása szerint fürdik, az inas bemegy a fürdőszobába, hirtelen eloltja a gyertyát, Tatárvitéz pedig lopóddzék be, kapja fel a Darvitéz kardját, ingjét, lábravalóját, s fusson vele. Úgy tettek, amint határozták. Darvitéz, ahogy hazajött, mindjárt a fürdőszobába ment, s az inas csak azt várta, hogy a kádba üljön, hirtelen eloltotta a gyertyát, Tatárvitéz pedig - uccu neki, vesd el magad! - szaladt a karddal, az inggel s a lábravalóval. Szegény Darvitéz csak akkor vette észre, hogy ellopták a kardját s ingét, mikor fel akart öltözni. De már akkor vissza is jött Tatárvitéz, rajta volt a csudaerejű ing, kezében a kard, s mondá Darvitéznek: - No, Darvitéz, imádkozz, kezemben az életed! Mondá Darvitéz: - Tudom, kutyafejű Tatárvitéz, hogy halál fia vagyok. Csak arra kérlek, hogy ha megölsz, aprítsd össze a testemet, s tedd fel a lovam hátára, az általvetőbe. - Hiszen ha ez az utolsó kérésed - mondá Tatárvitéz -, meg sem is tagadom. Azzal csak fölemelte a kardot, megfenyegette vele Darvitézt, s hát csakugyan a kard miszlikbe vagdalta a tulajdon gazdáját. Akkor Tatárvitéz összeszedte Darvitéznek csontját-bontját, a legkisebb porcikáját is, kivitte az istállóba, beletette az általvetőbe. Ott lógott ez a Darvitéz vén lovának a két oldalán, s a ló, ahogy megérezte a gazdája testét, egyszeriben indult hazafelé. Ment, mendegélt a ló, s hazafelé mentében a kígyók országába ért. Hát éppen azzal a kicsi kígyóval találkozik, akinek az életét az ő gazdája megszabadította volt. Elejébe siklik a kicsi kígyó, s kérdi: - Ugyan bizony hová mégy, te ló, gazda nélkül? - Nem megyek én gazda nélkül - mondá a ló -, itt viszem a testét az általvetőben. Ízzé-porrá vagdalták szegénynek a testét. - Ó, te szegény ló, te, látom, hogy sajnálsz a gazdátat - mondá a kicsi kígyó. - Ki volt s mi volt a te gazdád? - Kígyó Darvitéz volt az ő neve.

Királykisasszony volt a felesége, akár hiszed, akár nem. - No, bizony, ha Kígyó Darvitéz volt a neve, annak az én apám keresztelte, a Kígyóország királya. Jere velem az apám udvarába. Mentek tüstént a kígyókirály udvarába, az általvetőt felvitték a palotába, ott a Darvitéz testét a szoba földjére kiöntötték. Akkor a kicsi kígyókirályfi, a kígyókirály fia megfuvintá a sípját, s hát uramteremtőm, egyszerre csak megtelik a szoba mindenféle kígyókkal. Kérdezték a királyfit: mi a parancs s rendelet. - Azt parancsolom s rendelem, hogy hordjátok ide, ami jó forrasztófű van. Még ki sem mondta jóformán, eltűntek a kígyók, s a másik szempillantásban már egy boglya füvet hordottak össze. Megkenegették a mindenféle csudaerejű füveknek a levével Darvitéz minden csontját-bontját - s halljatok csudát! -, egy szempillantásra összerakták, forrasztották Darvitéz testét. Egy ropogós porcika nem sok, annyi sem hibádzott a testéből. A kicsi királyfi pedig lehetet fűjt belé, s hát Darvitéz egyszerre eszénkedni kezdett, aztán szólt egyet-kettőt, lépett is egyet-kettőt; az ám, a harmadik lépésnél még össze is verte a bokáját. Még különb legény vált belőle, mint annak előtte. Eleget marasztotta a kicsi kígyókirályfi, hogy most már el se menjen, maradjon itt köztük, de Darvitéz megköszönte a jóságát, azt mondta: nem lesz addig nyugalma, míg a kardját s az ingét vissza nem szerzi. - Jól van - mondá a kígyókirályfi - , hát csak menj, Darvitéz, járj szerencsével! Hanem adok neked egy kicsi üveget. Ebben az üvegben csudavíz van. Mikor a király kapujába érsz, akivel legelőször találkozol, ebből a vízből mosasd meg magadat azzal. Te majd paripává változol, de előre hagyd meg annak az embernek, hogy hét véka aranyon alul el ne adjon. Megköszönte Darvitéz az ajándékot, elbúcsúzott a királyfitól, felült a lovára, s szép lassan elindult a király városába. Megérkezik a király kapujához, s éppen akkor jő ki az udvarból egy öregember. Mondja neki: - Hallja-e kend, bátyámuram! Mosson meg engem ennek az üvegnek a vizével. De jól vigyázzon rám, ha paripa találna lenni belőlem, akárki kérjen, el ne adjon neki hét véka aranyon alul. - Dehogyan adom - mondá az öregember -, csak ide azzal az üveggel! Szépen megmosdatta Darvitézt, s hát igazán abban a szempillantásban olyan aranyszőrű paripa vált belőle, hogy a vaknak is káprázott a szeme a szertelen ragyogástól. De hogy szavamat össze ne keverjem, mikor Darvitéznek híre-nyoma veszett, az öreg király szörnyethalt nagy bánatában, mert úgy szerette, mintha édes fia lett volna, a leánya pedig fogta magát, s férjhez ment Tatárvitézhez. Hírül viszik Tatárvitéznek, hogy egy öregember a kapu előtt olyan aranyszőrű paripát árul, amilyen még nem volt, amióta a világ világ. Bezzeg kétszer sem kellett azt hírelni Tatárvitéznek, futott ki a kapu elejébe. Kérdi az öreget: - Hogy ez a ló, öreg? - Hét véka arany, felséges királyom. - Jól van - mondá a király -, csak menjen, a hopmester kiméreti kendnek a hét véka aranyat. Azzal megfogta a kantár szíját, hogy vezesse a paripát. Mondja az öregember: - Felséges királyom, életem-halálom kezébe ajánlom, én csak a lovat adtam el, a kantárt nem. - Hát annak mi az ára? - Az még drágább. Kilenc véka arany az ára. - Jól van, ördögadta - mondta Tatárvitéz -, méressen ki kend tizenhat véka aranyat, csak enyém legyen kantárostul az a ló. Bevezeti a lovat az udvarba, s kiáltja a feleségét nagy örömmel: - Jere ki, feleség, nézd meg, milyen szép lovat vettem! Kiszalad a királyné, nézi, nézi a lovat, s hát a színében egyszerre csak megváltozik, olyan fehér lett az arca, mint a gyócsévirág. Úgy kell lennie, hogy valamiből - miből s miből nem, a jó Isten tudja, talán a paripa szeméből - megsajdította, hogy az nem lehet más, mint Darvitéz. - No - mondá a királyné -, énnekem nem tetszik ez a paripa. Meglátod, hogy még bajt hoz a fejünkre. - Ugyan bizony, mi bajt hozhatna! - nevetett Tatárvitéz. De ettől a pillanattól fogvást nem volt nyugalma, összehívatta a bölcs

embereket, hogy adjanak tanácsot, mit csináljon a paripával. A bölcs emberek azt tanácsolták, hogy kár volna olyan rettentő drága lovat elpusztítani. Ezalatt a paripa kint állott az udvar közepén, s hát egyszer csak melléje sompolyodik egy nevendék leányka, s kezdi simogatni a szőrét. Megszólal a paripa, s mondja a leánykának: - Látom, hogy te jó szívvel vagy hozzám. Arra kérlek, hogy ha megüttet Tatárvitéz, végy fel a véremből egy cseppet a földdel együtt, s temesd el a királyné ablaka alá. - Ne félj - mondá a leányka -, nem feledkezem meg rólad, akármilyen sors érjen! Hiába beszélt Tatárvitéz a feleségének, hogy ne nyugtalankodjék, éjjel-nappal sírt az asszony, s mit volt mit tenni Tatárvitéznek, a drága, szép paripát megüttette. A leányka pedig, mikor a paripát nyúzták, odament s fölvetett egy csepp vért földestül, s eltemette a királyné ablaka alá. Hát, uramteremtőm, mi történt! Másnap reggelre olyan gyönyörű almafa nőtt a királyné ablaka elé, hogy csudájára járt az egész város. Ezüst volt a levele, arany a virága, gyémánt az almája. Örült Tatárvitéz is, hogy nem lelte helyét nagy örömeiben, de a felesége, ahogy meglátta az almafát, csak megváltozik a színében, fehérebb lett az arca a gyócsévirágnál. Kérdi Tatárvitéz: - Mi bajod, feleség? Látom, a színedben meg is megváltoztál! - Bizony megváltoztam - mondá a királyné -, mert az az almafa bajt hoz a fejünkre. Azt mondom, vágasd ki! Már most mit csináljon Tatárvitéz? Sajnálta a fát, s nem tudta elgondolni, hogy mért fél a felesége. Összehívatta ismét a bölcs embereket: adjanak tanácsot. De a bölcs emberek azt tanácsolták, hogy ne vágassa ki. Nem mindennap nő olyan almafa, amelyiknek ezüst legyen a levele, arany a virága, gyémánt az almája. Míg a bölcs emberek tanácskoztak, az a nevendék leányka ott játszadozott az almafa árnyékában, s hát megszólal az almafa: - Te kisleány, arra kérlek, hogyha Tatárvitéz kivágná engem, egy darab forgácsot dobj abba a tóba, hol a király szokott fürdeni. A leányka megígéri ezt is. Na, vége szakad a tanácskozásnak, s mondja Tatárvitéz a feleségének, hogy mit tanácsoltak a bölcs emberek. Hej, sírt a királyné, hogy csak úgy szakadt a könnye. Azt mondta, hogy a holnapot sem éri meg, ha azt a fát tüstént ki nem vágatják. - De már inkább a fát vágatom ki - mondá Tatárvitéz, s egy óra sem telt belé, kivágták a szép almafát. A leányka pedig odasompolygott, felkapott egy szikra forgácsot, futott vele a tóhoz, s beledobta. Másnap a király megy feredni a tóba, s hát, uramteremtőm, egy gyönyörű aranyréce úszkált a tó közepén. S halljatok csudát, ennek a récének nem is volt szárnya, s mégis olyan szépen úszott, hogy - csupa csuda. Gondolja magában Tatárvitéz: megfogja elevenen ezt a récét, eléviszi a feleségének, bizonyosan megörül majd neki. Hirtelen levetkezik, beleszökik a tóba, s utána a récének. De a réce kisiklott a keze közül, s egy szempillantásra kiröppent a tó partjára, ott a fején keresztülbucskázott, s egyszeriben emberré változott. Az ám, emberré: Darvitéz volt az, senki más. Fölkapja a kardot, föl az inget, mindjárt a nyakába is veti, a kardot meg a földbe szúrja. Hej, Uram, Jézus, megijedt Tatárvitéz szörnyűségesen, hogy csak úgy rázta a hideg. - Tudom - mondta -, hogy megölhetsz most, Darvitéz. Hát ölj meg, csak teljesítsd az utolsó kérésemet. Én is belétem a testedet az általvetőbe, tedd be te is az enyémet, s akaszd az általvetőt a legszebb paripámra. Azt hitte Tatárvitéz, hogy ő is olyan szerencsés lesz, mint Darvitéz, de még szerencsésebb, mert az ő paripája hamarabb visszahozza, mint Darvitéz a gebéje. - Jól van - mondá Darvitéz -, teljesítem utolsó kívánságodat. Azzal fölemelte kardját, s miszlikbe vágatta Tatárvitézt. Aztán összeszedte minden csontját-bontját, belerakta egy általvetőbe, feltette Tatárvitéz legjobb paripájára: aló, Isten hírével! Bezzeg elszaladt a paripa, s még ma is szalad, ha meg nem állott a világ végén. Fölment most Kígyó Darvitéz

egyenest a királynéhoz. Haj, de még csak most változott meg színében a királyné.
Reszketett, mint a nyárfalevél, megfogyott a szava! Aztán csak elterüle a szoba földjén, s
fel sem is kelt többet: szörnyethalt a nagy ijedtségtől. Kígyó Darvitéz elfoglalta az egész
országot, s esztendőre-kettőre feleségül vette azt a nevendék leánykát, aki mindég jó
szívvel volt hozzá. Ma is élnek, ha meg nem haltak.